

AgEcon SEARCH

RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

nagyobb mértékben éppen a legkedvezőbb adottságokkal rendelkező gazdaságokban eszközöljük, mivel ezek hozama többszörösére nő, és ebből lényegesen gyorsabban és könnyebben lehet megoldani azt a társadalmi problémát, amit a kedvezőtlen feltételek között gazdálkodó gazdaságok — ha úgy tetszik vállalatok — kifejthetnek vagy egyáltalán kifejtenek. Magyarán mondva, meg kellene nézni — de valóban népgazdasági szinten — a hatékonysági sort, azt, hogy hova, mennyit kell, szabad és lehet befektetni ahhoz, hogy a befektetés folyamatosan, egyre növekvő nemzeti jövedelmet produkáljon. Az egyre növekvő nemzeti jövedelemnek és ezen belül főleg a felhalmozási alapnak, tehát az akkumulációs részeknek a hasznosítása ugyanis az egész társadalom egyetlen lehetősége arra, hogy gyorsan és alapvetően oldjon meg problémákat.

Ezért lenne célszerű megvizsgálni ezeket a kérdéseket akár egyesületi szinteken, akár az egyesületek szakbizottságai által tett javaslat alapján az állami szervek révén, amelyek a szükséges számításokat megbízható, nagyobb apparátusukkal el is tudják végezni.

S O L T I S T V Á N

A TEJIPAR AZ ÉLELMISZERGAZDASÁGBAN

A korábbi gazdaságirányítási rendszer az egyes ágazatok elkülönülését segítette elő; a népgazdaságon belül az egyes ágazatok egyéni álláspontjukat védelmezték. Az ár is ebbe az irányba hatott.

Hosszú időn keresztül pl. a tejipari vállalatokat, üzemeket arra ösztönöztük, hogy a maximális tejmennyiséget hozzák el a faluból, hozzák be üzemekből — ezért még literenkénti prémiumot is kaptak —, azután állítsák be bizonyos, előírt zsírfokra, majd vigyék vissza a faluba a tejet, és minél több vajat exportáljanak. Valamennyi tervmutató, valamennyi közgazdasági terelő ebbe az irányba hatott.

Amikor a tejipar éves felvásárlása 700—800 millió liter volt — egymilliárd 500 millió literes országos termelésnél —, akkor kb. 150—200 millió liter tej került különböző exporttermékek formájában a határon kívüli fogyasztásra.

Az 1966. év második felében megindult a tejipari vállalatok és a mezőgazdasági nagyüzemek közötti kapcsolat javítása az adott lehetőségek alapján. Az akkori fogyasztói árak, a mezőgazdasági nagyüzemek és az ipari üzemek közötti együttműködés elméleti elképzelései még nem sokat segítettek ebben, mégis bizonyos lépések történtek a nagyüzemek, illetve az ipari üzemek között. Az 1968. év, e nagyfokú szárazsággal járó esztendő volt az első, amikor semmiféle pert nem indítottunk, kötbérgényt sem egyéni úton, sem megegyezéssel úton, sem bírói úton nem igényeltünk és nem fizettettünk.

A falu ellátásában is igen nagyfokú változás állt be 1968-ban. 1966-ban az összes csarnoki nyerstej-értékesítés 10 millió liter volt Magyarországon.

Az 1967. évben ez 34,5 millió volt, 1968-ban 60 millióra ugrott. A csarnoki tejértékesítés zömében termelőszövetkezeteken keresztül bonyolódott. Ehhez a falusi ellátáshoz, az elsődleges feldolgozáshoz termelőszövetkezeti tulajdonba került az 1968. év végéig 1457 gyűjtőcsarnok, további 344 gyűjtőcsarnok pedig tsz-kezelésbe került. Ma tehát összesen 1800 gyűjtőcsarnok van termelőszövetkezeti kézben, míg ipari kézben 1000 maradt. Mindezek mellett 185 termelőszövetkezet tejet vásárol fel saját tejházán keresztül.

Ezek a változások a felvásárlás arányaiban is újat hoztak. Amíg 1967-ről 1968-ra az állami gazdaságok súlya az összes felvásárlásban lényegében azonos szinten maradt, addig az 1967. évi 49%-ról a termelőszövetkezeti áruértékesítés 1968-ban 66%-ra nőtt. Ugyanakkor a háztáji és az egyéni áruértékesítés 26%-ról 11%-ra csökkent. Ezekből a gazdaságokból mintegy 150 millió liter tejjel több került a termelőszövetkezeteken keresztül értékesítésre, s így a nagyüzemi felár mintegy 60–65 millió Ft eredménytöbbletet jelentett azoknak a termelőszövetkezeteknek, amelyek a háztáji és egyéni gazdaságokban termelt tej felvásárlásával és értékesítésével járó munkát elvégezték.

A kezdet kezdetén az alapanyagot termelő és feldolgozó két szektor között nagyfokú volt a bizalmatlanság, naponta jelentkezett a panasz a megyéknél, a pártbizottságoknál. 1968-ban viszont már 1500 termelőszövetkezet úgynevezett bizalmi átadással élt, vagyis az üzemek elfogadták a termelőszövetkezetek jelentését a zsírfokra, a mennyiségre stb., s mindössze kétszer, háromszor ellenőrizték az adatok valódiságát.

Az elmúlt évben 1469 termelőszövetkezet dolgozott tejipari bizománnyosként, és ezen az alapon kapta meg a 47, illetőleg 29 filléres — tejértékesítés után járó — többletbevételt, aszerint, hogy nagykereskedelmi vagy kiskereskedelmi funkciót végzett. Ennek eredménye, hogy amíg az országban az ipar által forgalomba hozott tej 1968-ban az előző évhez képest 15%-kal nőtt, addig — ezen belül — Budapesten 8%-kal, vidéken pedig a termelőszövetkezetek és az ipar együtt 19%-kal több tejet hozott forgalomba. Mindennek az eredménye, hogy hazánkban ma már csak 202 községben nincs szervezett tejellátás és 17 községben nincs szervezett tejtermékellátás. Az 1968. évben 63 termelőszövetkezet foglalkozott már tej, vaj, sajt és túró értékesítésével. Ugyanebben az évben 8 termelőszövetkezet és termelőszövetkezeti társulás, valamint egy állami gazdaság tejfel- és túrógyártó üzemet létesített. Ez persze nagyon kevés, bár az emelkedés 1967-hez képest 100%. Önálló számlával dolgozik ezek közül a sasadi Tsz, Baranya megyében a Meesektej és most alakul Jászapátiban egy ilyen termelőszövetkezeti társulás. Ha semmi más szolgálatot nem tett például a Meesektej, csak azt, hogy egy kicsit felrázta a Baranya megyei Tejipari Vállalat dolgozóit a minőség javítása érdekében, úgy hiszem, akkor is eleget tett már.

Elképzelésünk van arra, hogy a savót és az írot nem készpénzért adjuk át a mezőgazdaságnak, hanem betársulunk süldőnevelésbe, és a ráhizlalt takarmányfehérje értéke alapján osztoznánk az eredményből. Sajnos ilyen társulást egészen a mai napig nem sikerült még létrehozni.

Az a néhány szám, ami idáig elhangzott, annak eredménye, hogy közelebb kerültek egymáshoz a mezőgazdasági nagyüzemek és az ipari üzemek, elsősorban az öszinte információs kapcsolat terén. Nagyon sokat segített, hogy minden esetben megkeresték egymást, amikor egyiknek vagy másiknak problémája volt, de különös mértékben a termelőszövetkezeti területi szövetségekkel való jó kapcsolatot, informálást és azok elméleti segítségével az, ami a két, tehát a nyersanyagot termelő és jelenleg feldolgozó ipar közötti kapcsolatot elősegítette. A feladatok zöme majd a tehénállomány, a tejhozam növekedése után fog jelentkezni, mert az országban nincs elég feldolgozókapacitás. E téren tehát fokozott együttműködésre van szükség.

JANKÓ JÓZSEF

AZ ÉRDEKELTSÉG A NYERSANYAGTERMELÉS FÁZISÁBAN

Mind a baromfi-, mind pedig a sertés- és szarvasmarha-tenyésztési ágazatra jellemző, hogy a végtermék-előállítás teljes vertikumában felmerült költségek felülmúlják az értékesítési árakat, akár belföldi, akár exportárak legyenek azok. Érdeemes ezért megvizsgálni, hogy ezekben az ágazatokban az érdekeltség rendszere milyen, főleg a nyersanyag-termelés tekintetében. A vertikum más fázisaiban ugyanis az érdekeltség — azt lehet mondani — nagyjából azonos.

A baromfi-, illetőleg a tojás- és pecsenyecsirke-termelésben zömében a termelés eszközeit, költségeit meghatározó árak és a termékárak többé-kevésbé kiegyenlített, de az értékesítési árak csökkenése következtében bizonyos vonatkozásban csökkenő jövedelmezőséget biztosítanak.

A sertés tekintetében ez már nem ennyire biztos, sőt az adatok szerint a sertésenyésztés, illetőleg a vágósertés-előállítás összes költsége a termelők szintjén nem biztosít minden esetben pozitív jövedelmezőséget.

A szarvasmarhánál viszont az a helyzet, hogy általában csak egyes gazdaságokban jövedelmező, míg a gazdaságok igen nagy hányadában nem az, vagy pedig kimondottan veszteséges ágazat.

Mi a különbség a három ágazat dotációs rendszerében, illetőleg érdekeltségi rendszerében?

A jelenségek azt mutatják, hogy a baromfinál, ahol szinte mondhatni csak az árak az irányító tényezők, ott a termelés fejlesztése mennyiség, minőség vonatkozásában kielégíti a szükségletet.

A sertés-termelésben, ahol nem kizárólag a termelés közvetlen költségeit alakító árak és a végtermékárak az ösztönzők, már nem ilyen egyértelműen hat az állami irányítás.

Legkevésbé egyértelmű a hatás a szarvasmarhánál. Ennél az ágazatnál különösen figyelemreméltó probléma, hogy a gazdaságok a beruházási kedvezményt — ami ugyan arra ösztönözhetné őket, hogy korszerűbb tartási